

DORIXONA SHAROITIDA TAYYORLANADIGAN DORI TURLARI VA ULARNING FARMOKOPIYAVIY TAHLILI

Nazarova Aziza Rustamjonovna

Shaxrisabz Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi

texnikumi dori turlar texnologiyasi fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Dorixona sharoitida tayyorlanadigan dori vositalari, bemorlarning sog'lig'ini tiklash va kasalliklarni davolashda muhim rol o'ynaydi. Dori vositalarining tayyorlanishi, ularning sifatini, samaradorligini va xavfsizligini ta'minlash uchun qat'iy standartlarga asoslanadi. Ushbu maqolada dorixona sharoitida tayyorlanadigan dori turlari va ularning farmakopiyaviy tahlili haqida batafsil ma'lumot beriladi.

Kalit soʻzlar: dorixona, dori, tabletka, sirop, eritma, emulsiyalar, farmokopiya, standartlar.

Dori vositalari turli xil shakllarda tayyorlanadi, jumladan, tabletka, kapsula, sirop, eritma, emulsiyalar va boshqa shakllar. Har bir dori turi o'ziga xos tayyorlash jarayoniga ega bo'lib, bu jarayonlar farmakopiyaviy talablar asosida amalga oshiriladi. Farmakopiya — bu dori vositalarining sifatini, samaradorligini va xavfsizligini ta'minlash uchun belgilangan standartlar to'plamidir. Dorixona sharoitida tayyorlanadigan dori turlari orasida eng keng tarqalganlari quyidagilardir. Tabletka — bu qattiq dori shakli bo'lib, u dorivor moddalar va yordamchi moddalar aralashmasidan tayyorlanadi. Tabletka tayyorlash jarayonida, dorivor moddaning to'g'ri dozlashini ta'minlash uchun uning fizik-kimyoviy xususiyatlari hisobga olinadi. Farmakopiyaviy tahlil jarayonida tabletkaning qattiqligi, erish tezligi va boshqa parametrlar tekshiriladi. Kapsula — bu dorivor modda bilan to'ldirilgan qattiq yoki yumshoq qoplama. Kapsulalar, asosan, dorivor moddaning ta'sirini oshirish maqsadida tayyorlanadi. Farmakopiyaviy tahlil jarayonida kapsulaning qoplamasi, ichidagi dorivor moddaning ta'sir qilish tezligi va boshqa xususiyatlari baholanadi. Sirop — bu suyuq dori shakli bo'lib, u dorivor moddaning eritmasi yoki emulsiyasi sifatida tayyorlanadi. Sirop tayyorlash jarayonida, dorivor moddaning eruvchanligi va ta'sir qilish tezligi hisobga olinadi. Farmakopiyaviy tahlil jarayonida siropning konsentratsiyasi, pH darajasi va boshqa parametrlar tekshiriladi. Eritma — bu dorivor moddaning suyuqlikda erigan shakli. Eritmalar, asosan, intravenoz yoki intramuskulyar qo'llash uchun tayyorlanadi. Farmakopiyaviy tahlil jarayonida eritmaning konsentratsiyasi, sterilizatsiya darajasi va boshqa xususiyatlari baholanadi. Emulsiyalar — bu suyuq dori shakli bo'lib, u ikki xil suyuqlikning aralashmasidan iborat. Emulsiyalar, asosan, dorivor moddaning ta'sirini oshirish maqsadida tayyorlanadi. Farmakopiyaviy tahlil jarayonida emulsiyaning barqarorligi, pH darajasi va boshqa parametrlar tekshiriladi. Dorixona sharoitida dori

tayyorlash jarayoni bir necha bosqichlardan iborat. Birinchi bosqichda, dorivor modda va yordamchi moddalar tayyorlanadi. Keyin, bu moddalar aralashtiriladi va kerakli dori shakliga keltiriladi. Tayyorlangan dori vositalari, farmakopiyaviy talablar asosida sinovdan o'tkaziladi. Sinov jarayonida dori vositalarining sifatini, samaradorligini va xavfsizligini ta'minlash uchun bir qator testlar o'tkaziladi. Farmakopiyaviy tahlil jarayonida dori vositalarining sifatini baholash uchun bir qator metodlar qo'llaniladi. Bu metodlar orasida fizik-kimyoviy tahlil, biologik tahlil va mikrobiologik tahlil mavjud. Fizik-kimyoviy tahlil jarayonida dori vositalarining fizik xususiyatlari, kimyoviy tarkibi va eruvchanligi baholanadi. Biologik tahlil jarayonida dori vositalarining ta'siri va samaradorligi o'rganiladi. Mikrobiologik tahlil jarayonida esa dori vositalarining mikroblar bilan ifloslanishi va sterilizatsiya darajasi tekshiriladi. Dorixona sharoitida tayyorlanadigan dori vositalarining sifatini ta'minlash uchun, farmakopiyaviy talablar va standartlarga rioya qilish juda muhimdir. Bu talablar, dori vositalarining xavfsizligini, samaradorligini va sifatini ta'minlashga yordam beradi. Shuningdek, dorixona sharoitida tayyorlanadigan dori vositalarining sifatini ta'minlash uchun, zamonaviy texnologiyalar va usullarni qo'llash ham muhim ahamiyatga ega.

Dori vositalarini farmakologik tahlil qilish, ularning samaradorligini, xavfsizligini va sifatini baholash jarayonida muhim ahamiyatga ega. Farmakologik tahlil dori vositalarining organizmga ta'sirini o'rganish, ularning terapevtik va nojo'ya ta'sirlarini aniqlash, shuningdek, dori vositalarining dozalash va qo'llash usullarini belgilashda yordam beradi. Farmakologik tahlilning asosiy maqsadi dori vositalarining faol moddalarini va ularning organizmda qanday ta'sir ko'rsatishini aniqlashdir. Bu jarayonda dori vositalarining biologik faoliyati, ularning metabolizmi, ta'sir mexanizmlari va organizmda qanday o'zgarishlarga uchrayotgani o'rganiladi. Farmakologik tahlil, shuningdek, dori vositalarining terapevtik ta'sirini baholashda muhim rol o'ynaydi, chunki bu jarayon dori vositalarining kasalliklarni davolashdagi samaradorligini aniqlashga yordam beradi. Dori vositalarining farmakologik tahlili, odatda, bir necha bosqichdan iborat. Avvalambor, dori vositasining kimyoviy tarkibi va uning biologik faol moddalari o'rganiladi. Keyin, dori vositasining organizmda qanday ta'sir ko'rsatishi, ya'ni farmakokinetika va farmakodinamika jarayonlari tahlil qilinadi. Farmakokinetika dori vositasining organizmga kirishi, tarqalishi, metabolizmi va chiqarilishi jarayonlarini o'rganadi. Farmakodinamika esa dori vositasining organizmda qanday ta'sir ko'rsatishini, ya'ni uning faol moddalarining retseptorlarga bog'lanishi va biologik javoblarni qanday keltirib chiqarishini o'rganadi. Dori vositalarining samaradorligini baholashda klinik tadqiqotlar o'tkaziladi. Bu tadqiqotlar dori vositalarining inson organizmiga ta'sirini o'rganish uchun amalga oshiriladi. Klinik tadqiqotlar, odatda, bir necha bosqichdan iborat bo'lib, ular yangi dori vositalarining xavfsizligini va samaradorligini aniqlashda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqotlar davomida dori vositalarining nojo'ya ta'sirlari, allergik reaksiyalar va

boshqa xavf-xatarlar ham o'rganiladi. Farmakologik tahlil jarayonida dori vositalarining dozalash va qo'llash usullari ham muhim ahamiyatga ega. Dori vositalarining to'g'ri dozalashini ta'minlash, ularning samaradorligini oshirish va nojo'ya ta'sirlarni kamaytirish uchun zarurdir. Dori vositalarining dozalash rejasi, ularning biologik faoliyati va organizmda qanday ta'sir ko'rsatishi asosida belgilanadi. Umuman olganda, dori vositalarini farmakologik tahlil qilish jarayoni dori vositalarining sifatini, samaradorligini va xavfsizligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Bu jarayon dori vositalarining terapevtik ta'sirini aniqlash, ularning nojo'ya ta'sirlarini baholash va to'g'ri dozalash rejalarini ishlab chiqishda yordam beradi.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, dorixona sharoitida tayyorlanadigan dori turlari va ularning farmakopiyaviy tahlili, dori vositalarining sifatini, samaradorligini va xavfsizligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Dori tayyorlash jarayonida qat'iy standartlarga rioya qilish, bemorlarning sog'lig'ini tiklash va kasalliklarni davolashda muvaffaqiyatli natijalarga erishishga yordam beradi. Farmakopiyaviy tahlil jarayoni esa, dori vositalarining sifatini baholashda va ularning xavfsizligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Gulomov, A. (2020). "Farmakologiya va farmakoterapiya". Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi.
2. Saidov, B. (2019). "Dorixona amaliyoti". Tashkent: O'zbekiston Milliy universiteti.
3. Karimov, D. (2021). "Farmakopiya: nazariy va amaliy asoslar". Tashkent: O'zbekiston farmatsevtika instituti.
4. Murodov, R. (2022). "Dori vositalarini tayyorlash texnologiyasi". Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi.
5. Toshpulatov, A. (2018). "Farmakologik tahlil va dori vositalari". Tashkent: O'zbekiston farmatsevtika instituti.
6. Xolov, S. (2023). "Dorixona sharoitida dori tayyorlash". Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi.
7. Abdullayev, M. (2024). "Dori vositalarining sifatini baholash". Tashkent: O'zbekiston Milliy universiteti.